

"Hayatî, vücûdî, nurânî şeylerin îcadında üç nokta var: Birinci Nokta: Kudretin umûr-u hasîse ile zâhiren mübâşereti görünmemek için perde olmak üzere esbab vaz' edilmiştir..." devamıyla izah eder misiniz?

Elhâsıl: Hayatî, vücûdî, nurânî şeylerin îcadında üç nokta var: Birinci Nokta: Kudretin umûr-u hasîse ile zâhiren mübâşereti görünmemek için perde olmak üzere esbab vaz' edilmiştir.

Allah'ın iki türlü yaratışı var; biri ibda, diğeri inşa.

İbdada sebepler görev yapmıyorlar, eşya sebepsiz ve doğrudan yaratılıyor. Ahiret kudret âlemi olduğu için oradaki bütün yaratışlar hep ibda ile olacak.

İnşada sebepler devreye sokuluyor ve eşya bir anda değil, kademeli olarak, safhalar halinde yaratılıyor. Dünyada hikmet daha hakim olduğu için, burada terbiye fiili daha çok icra ediliyor. Yâni, her şey belli bir terbiyeden geçerek, zaman içinde kemale erip son şeklini alıyor. Kâinatın altı devrede yaratılışından, çekirdeğin kademeli olarak ağaç olmasına ve insanın anne rahminde dokuz ay terbiye görerek bu dünya hayatına hazırlanmasına kadar çok şeyde hep terbiye fiili nazara çarpıyor. Belki de buna bir işaret olarak Fatiha Sûresinde Allah ismini hemen Rabbü'l-âlemîn ismi takip ediyor.

Terbiye fiilinin hâkim olduğu bu hikmet dünyasında yaratma fiili birtakım sebeplere bağlandığı gibi, belâ ve musibetler, hastalık ve ölümler de yine sebeplere bağlanmış. Ölüm, hastalıklar, afetler, kazalar sebep kılınıyor. Dünyaya gelme gibi, gitme de bir anda olmuyor. İnsan; musibet ve hastalıkların arkasındaki hikmet ve rahmet cilvelerini tam hissedemediğinden bunlar sebeplerle icra ediliyorlar, tâ ki bu gibi hoş gitmeyen hadiselerle "kudretin bizzât mübâşereti görünmesin." İnsanlar da belânın geldiği ilk anda bu sebeplere nazar ederek kader ve kazaya itirazdan kurtulsunlar. Meselâ, bir trafik kazasında yakınıni kaybeden bir insan öncelikle şoförün hatalı sollaması, uykusuz olarak araba kullanması, yolların bozukluğu gibi sebeplere bakar ve itirazlarını bu sebeplere yapar. Cenaze defnedilip taziye safhası başladığında baş sağlığına gelen herkes "El-hükmü lillah" diyerek, o mevtanın bu dünya hayatını tamamlayıp berzah âlemine göçmesinin Allah'ın bir hükmü olduğunu ifade ederler.

Bir başka misâl: Meyveyi Allah yaratıyor, ama çiçek açma zamanındaki soğuk bir hava yahut bir dolu vurması sonunda o sene meyve alınamıyor. Bu üzücü sonucu

açıklarken herkes soğuk havaya yahut doluya nazar ediyorlar. Böylece istenmeyen bu sonuç ile “kudretin bizzât mübaşeretini” görünmemiş oluyor.

"Hayat, vücûd ve nurun, dışları gibi içleri de şeffaf"

Hayat bir şeyden yapılmıyor, meyvenin ağaçtan olması gibi bir başka şeyden doğmuyor; doğrudan yaratıyor. Üstadımızın da işaret ettiği gibi henüz en aşağı hayat tabakası olan çekirdekteki ukde-i hayatın bile ne olduğu kesin bilinmiş değil. Bir tohumu kaydattık mı onda bir şey ölüyor ve artık ondan bir mahsul alınamıyor. İşte o şeyin ne olduğu, nasıl doğduğu ve niçin öldüğü soruları insan aklının meçhulü olmaya devam ediyor.

Hayatın kemali insan ruhundaki hayattır. İnsan bedeni sebeplerle yaratıldığı halde, ruh sebepsiz yaratılıyor. Ana rahminde bir çeşit bitkisel hayat süren bedene, yolculuğunun belli bir safhasında ruh ilka ediliyor ve bir anda insan hayatı mertebesine çıkıyor.

Kâinattaki hiçbir elementte hayat yok, hiçbir atomda hayat yok, ama onlardan yapılan hücrelerde onlarda bulunmayan bir özellik çıkıyor ortaya: Hayat.

Vücûdun sebepsiz yaratılmasına gelince, burada vücut kelimesi beden olarak değil, lügat mânasıyla yâni “varlık” olarak düşünülecektir. Var olmanın maddî bir sebebi yok. Onun için bir sebep düşünülse varlığın sebebinin “yokluk” olması lazım. Allah varlığı doğrudan yaratıyor. Bunun da en açık örneği ruhun ve meleklerin yaratılması. İbda yoluyla yaratılan her şeyde bu mana açıkça görülüyor. İnşada ise Nur’larda beyan edildiği gibi, madde-i asliyesinden başka bütün özellikler, şekiller, sıfatlar hep yoktan yaratılıyorlar. Madde de, Allah’ın kudretinin tecellisi olarak, enerjinin kesifleşmesi yoluyla meydana geliyor. Nitekim, o maddeyi teşkil eden atomlar parçalandığında yine enerji ortaya çıkıyor. Yani, madde de bir başka şeyden değil, doğrudan yaratılıyor; Allah’ın kudret sıfatının bir tecellisi olan enerjinin kesifleşmesiyle...

Nur da öyle. Buna örnek olarak iman ve hidayeti verebiliriz. Peygamberler ve mürşitler insanların iman ve hidayetine vesile olurlar, vasıta olurlar, ama iman ve hidayet doğrudan Allah’ın bir ihsanı olarak kalplere hakim olur.

"Kudret-i ezeliyenin tesirinde, tasniinde külfet yoktur."

Meyve için ağaç lazım, ağaç olmasa elma olmaz deniliyor. Allah dilerse meyveyi ağaçsız da yaratır. Onun yaratmasında külfet de yoktur, sebeplere ihtiyaç da yoktur.

Dilerse muhteşem bir ağaçtan meyve olarak cevizi çıkarır, dilerse ince bir saptan cevizin yüz katı büyüklüğünde bir karpuz veya kavun çıkarır.

Meyveler için ağaçların sebep kılınmalara başka hikmetler içindir. Narin ve nazik bir çekirdekten o muhteşem ve sert ağaçları çıkarmak gibi, o ser ağaçlardan yumuşak meyveler çıkarmak da Allah'ın ayrı sanatlarıdır. Ayrıca o ağaçlar bizim hem oksijen kaynağımızdır, hem bahçemizin süsü, hem gölgesinde dinlendiğimiz bir yardımcımız. Demek ki, ağaç olmasa meyve olmaz diye bir kaide yok. Karpuz, kavun gibi meyveler, domates ve patates gibi sebzeler bunun binlerce örneğini sergilerler.

"Şöyle mu'cizâtıyla malûm olan kudret sahibinin vücûdu, zuhuru; kâinatın vücûdundan, zuhurundan daha zâhirdir."

Sanat harikası bir eseri seyreden kişi sürekli olarak onun mimarını hatırlar. Eserin hangi özelliğine vakıf olsa, mimarın ayrı bir kabiliyetine hayranlık duyar. Kalbi, o eser sahibine muhabbetle dolar. Artık böyle bir insan için o sanatkârın varlığı eserinin varlığından çok daha açıktır.

Keza, hattâtlık sanatına vakıf bir insan harika bir hattı seyrettiğinde akli ve kalbi sürekli olarak sanatın mükemmelliğiyle meşgul olur. Yazının kendisinden çok, onda sergilenen sanata nazar eder.

Marifetullahta ileri giden ve her mahluku Allah'ın isim ve sıfatlarının birer aynası olarak gören bir kâmil mümin de, mahlukatı tefekkür ettiğinde, kalbi ve ruhu o mahluktan çok daha fazla onun yaratıcısının hikmetiyle, ilmiyle, sanatıyla, rahmetiyle alâkadar olur. "Hakiki hakaik-i eşya esmâ-i İlâhîyedir." hakikatine vakıf olan bu arif zât, her neye baksa onun arkasında bir veya daha fazla ismin tecellisini görür. Aynalara hayran olmakla oyalanmaz, onlarda kendini gösteren güneşe nazar eder.

Bunun bir misâli de insanda kendini gösterir. İnsanın bedeni ruhun hanesidir ve hizmetçisidir. İnsan, karşısındaki şahsın bedenine daha çok muhatap olmakla birlikte, o beden kendi varlığından daha açık olarak ruhun varlığını gösterir. İnsanın konuşması, hareket etmesi, görmesi, işitmesi ve daha nice işleri ve sıfatları ruhun varlığından haber verirler. Zâhirde konuşan dil ise de hakikatte ruhun konuşma sıfatı onunla kendini göstermektedir. Üstadımız göz için ruhun penceresi tabirini kullanır. Zâhirde bakan gözdür, ama hakikatte eşyayı gören gözün kendisi değil, o pencereden harice bakan ruhtur.